

Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2014/15:145 Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet, två motioner som väckts med anledning av propositionen och tre motionsyrkanden som väckts under allmänna motionstiden 2015/16.

Regeringen föreslår att fullt underhållsstöd inte längre ska lämnas om den bidragsskyldiga föräldern under minst sex månader i följd, i rätt ordning, till Försäkringskassan har betalat det belopp som har bestämts enligt vissa bestämmelser i socialförsäkringsbalken. Om det finns särskilda skäl, ska underhållsstöd ändå lämnas. Regeringen föreslår också särskilda bestämmelser om Försäkringskassans kommunicering och underrättelse om beslut i ärenden om indragning av underhållsstöd. Vidare föreslås att bidragsskyldiga föräldrars möjlighet att göra s.k. umgängesavdrag inom underhållsstödet ska avskaffas. Regeringen föreslår slutligen att om den bidragsskyldiga föräldern inte betalar sitt fastställda betalningsbelopp till Försäkringskassan i rätt tid, ska han eller hon betala ränta på skulden även vid kortare dröjsmål med betalning. För tid då föräldern har anstånd med betalning av betalningsbeloppet ska det dock inte tas ut någon ränta.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2016 med vissa övergångsbestämmelser.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker samtliga motioner.

I ärendet finns fem reservationer (M, SD, C, KD).

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet	5
Reservationer	12
1. Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet, punkt 1 (M, C)	12
2. Underhållsstöd, punkt 2 (M, C)	12
3. Underhållsstöd, punkt 2 (SD)	13
4. Underhållsstöd, punkt 2 (KD)	14
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	16
Propositionen	16
Följdmotionerna	16
Motioner från allmänna motionstiden 2015/16	17
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	18

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet**

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken i den del det avser 18 kap. 7, 9 a, 40 a och 42 a §§.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2014/15:145 punkt 1 i denna del och avslår motion

2015/16:189 av Johan Forssell och Solveig Zander (M, C) yrkande 1.

Reservation 1 (M, C)

2. **Underhållsstöd**

Riksdagen avslår motionerna

2015/16:189 av Johan Forssell och Solveig Zander (M, C) yrkande 2,

2015/16:256 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkandena 1–5,

2015/16:2569 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 36,

2015/16:3123 av Linus Bylund m.fl. (SD) och

2015/16:3225 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) yrkande 8.

Reservation 2 (M, C)

Reservation 3 (SD)

Reservation 4 (KD)

3. **Lagförslagen i övrigt**

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i socialförsäkringsbalken, i den mån lagförslagen inte omfattas av vad utskottet föreslagit ovan,

2. lag om ändring i utsökningsbalken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2014/15:145 punkterna 1 i denna del och 2.

Stockholm den 10 november 2015

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Johan Forssell (M), Carina Ohlsson (S), Mikael Cederbratt (M), Phia Andersson (S), Lars-Arne Staxäng (M), Yilmaz Kerimo (S), Rickard Persson (MP), Lotta Finstorp (M), Kerstin Nilsson (S), Linus Bylund (SD), Emma Carlsson Löfdahl (FP), Wiwi-Anne Johansson (V), Roland Utbult (KD), Teresa Carvalho (S), Fredrik Christensson (C) och Paula Bieler (SD).

Redogörelse för ärendet

Utredningen om ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad (Särlevande utredningen) lämnade i juni 2011 betänkandet Fortsatt förälder – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull (SOU 2011:51). I betänkandet lämnades flera förslag och gjordes överväganden i fråga om bl.a. underhållsstödssystemet. I departementsskrivelsen Ökat stöd för underhållsreglering (Ds 2014:27) har en arbetsgrupp därefter presenterat en bedömning av vilken instans som är mest lämpad att ge föräldrar sådant stöd och förslag på åtgärder som är avsedda att tydliggöra föräldrarnas primära ansvar för sina barns försörjning.

I detta betänkande behandlar utskottet proposition 2014/15:145 Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet, två motioner som väckts med anledning av propositionen och tre motionsyrkanden som väckts under allmänna motionstiden 2015/16.

En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller förslaget om att fullt underhållsstöd inte längre ska lämnas om den bidragsskyldiga föräldern under minst sex månader i följd, i rätt ordning, till Försäkringskassan har betalat det belopp som har bestämts enligt vissa bestämmelser i socialförsäkringsbalken. Om det finns särskilda skäl, ska underhållsstöd ändå lämnas. Riksdagen bifaller också de särskilda bestämmelserna om Försäkringskassans kommunikering och underrättelse om beslut i ärenden om indragning av underhållsstöd. Vidare bifaller riksdagen att bidragsskyldiga föräldrars möjlighet att göra s.k. umgängesavdrag inom underhållsstödet ska avskaffas. Riksdagen bifaller slutligen att om den bidragsskyldiga föräldern inte betalar sitt fastställda betalningsbelopp till Försäkringskassan i rätt tid, ska han eller hon betala ränta på skulden även vid kortare dröjsmål med betalning. För tid då föräldern har anstånd med betalning av betalningsbeloppet ska det dock inte tas ut någon ränta.

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om avslag på regeringens förslag om att underhållsstöd i vissa fall inte ska lämnas.

Riksdagen avslår också ett antal motionsyrkanden om utredning av underhållsstödets konstruktion och om återbetalningsskyldighet och sanktioner inom underhållsstödet.

Jämför reservationerna 1 (M, C), 2 (M, C), 3 (SD) och 4 (KD).

Gällande ordning

Föräldrars underhållsskyldighet

Enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken (FB) ska föräldrarna svara för underhåll till barnet efter vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga. Underhållsskyldigheten upphör som huvudregel när barnet fyller 18 år och varar längst till dess att barnet fyller 21 år. En förälder ska fullgöra sin underhållsskyldighet genom att betala underhållsbidrag till barnet, om föräldern inte har vårdnaden om barnet och inte heller varaktigt bor tillsammans med barnet, eller om föräldern har vårdnaden om barnet gemensamt med den andra föräldern men barnet varaktigt bor tillsammans med endast den andra föräldern (7 kap. 2 § FB). Underhållsbidrag fastställs genom dom eller avtal.

Om en förälder som ska betala underhållsbidrag har haft barnet hos sig under en sammanhängande tid eller angivet antal dygn under en kalendermånad som anges i lagen får den föräldern vid fullgörande av sin bidragsskyldighet tillgodoräkna sig ett avdrag, s.k. umgängesavdrag (7 kap. 4 § FB).

Underhållsstöd

Ett barn har rätt till underhållsstöd om föräldrarna inte bor tillsammans och en av föräldrarna är boförälder eller om barnet har växelvis boende (18 kap. 2 § socialförsäkringsbalken, SFB). Underhållsstöd lämnas inte om det finns anledning anta att en förälder fullgör sin underhållsskyldighet eller uppenbarligen på annat sätt ser till att barnet får motsvarande underhåll (18 kap. 9 § SFB).

Fullt underhållsstöd uppgår till 1 573 kronor och är avsett att tillsammans med barnbidraget täcka hälften av normalkostnaden för ett barn (18 kap. 20 § SFB). Underhållsstöd kan även utges som utfyllnadsbidrag eller underhållsstöd vid växelvist boende (18 kap. 21 och 25 §§ SFB).

Om barnet får fullt underhållsstöd från Försäkringskassan måste den bidragsskyldiga föräldern helt eller delvis betala tillbaka stödet till Försäkringskassan (19 kap. 2 § SFB). Hur mycket föräldern måste betala tillbaka beror på faktorer som inkomst, antal barn m.m. (19 kap. 16–18 och 22–27 §§ SFB). Om den bidragsskyldiga föräldern har haft barnet hos sig under sammanhängande tid eller ett angivet antal dygn under en kalendermånad kan den föräldern vid fullgörande av sin betalningsskyldighet till Försäkringskassan få tillgodoräkna sig ett avdrag, s.k. umgängesavdrag (19 kap. 19 och 20 §§ SFB).

Om den bidragsskyldiga föräldern inte fullgör sin betalningsskyldighet och det inte finns något aktuellt beslut om anstånd eller eftergift, kan Försäkringskassan lämna fordringen till Kronofogdemyndigheten för indrivning (19 kap. 49 § SFB).

Om en förälder som betalar underhållsbidrag eller är underhållsskyldig har rätt till umgängesavdrag får belopp som avser det utmätas (7 kap. 17 § utsökningsbalken, UB). Det är bara den del av inkomsten som föräldern inte behöver för sitt och familjens underhåll som får tas i anspråk genom utmätning (7 kap. 4 § UB).

Om den bidragsskyldiga föräldern som är betalningsskyldig gentemot Försäkringskassan inte betalar ett fastställt betalningsbelopp i rätt tid eller om föräldern har beviljats anstånd med betalning, ska han eller hon betala ränta på skulden till Försäkringskassan (19 kap. 47 § SFB). Försäkringskassan behöver dock inte kräva betalning för räntebelopp som avser kortare betalningsdröjsmål.

Propositionen

Vid Riksrevisionens granskning av underhållsstödet (RiR 2010:22) framkom att cirka en tredjedel av de bidragsskyldiga föräldrarna inom underhållstödssystemet var skuldfria och hade ekonomisk förmåga att återbetala hela det lämnade underhållsstödet. Riksrevisionen konstaterade att trots att de flesta av dessa föräldrar sannolikt hade ekonomisk förmåga att betala underhåll utan Försäkringskassans inblandning använde de sig av det statliga underhållssystemet. I Särlevandeutredningens betänkande Fortsatt föräldrar – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull (SOU 2011:51) framgår att det viktigaste skälet till att reglera barnets underhåll genom underhållstödssystemet uppgavs vara att säkerställa att pengarna kommer i tid. Enligt Särlevandeutredningen kan det många gånger kännas mer angeläget att säkert veta att pengarna finns tillgängliga vid en angiven tidpunkt varje månad än att försöka samarbeta med den andra föräldern om underhållet. Utredningens beräkningar pekar även på att om barnets föräldrar i större utsträckning skulle välja att avtala om underhållsbidrag skulle många barn som i dag får underhållsstöd få mer i underhåll. I departementskrivelsen Ökat stöd för underhållsreglering (Ds 2014:27) redovisas att för nästan 50 procent av de bidragsskyldiga med fullt betalningsbelopp fungerade Försäkringskassan som en mellanhand som transfererar underhåll mellan föräldrarna. Enligt arbetsgruppen skulle det kunna göras stora besparingar i Försäkringskassans administrationskostnader om bidragsskyldiga föräldrar som har förmåga att betala hela sitt fastställda betalningsbelopp i stället betalar underhållet direkt till boföräldern, antingen genom enbart underhållsbidrag eller genom underhållsbidrag i kombination med underhållsstöd i form av utfyllnadsbidrag. Den totala besparingen beräknas till ca 55 miljoner kronor per år, vilket motsvarar närmare 17 procent av de totala administrationskostnaderna för underhållsstödet per år.

Regeringen anser att det är föräldrarna som primärt är försörjningsskyldiga för sina barn. Den offentligrättsliga lagstiftningen om underhållsstöd är en skyddslagstiftning avsedd att garantera barn till särlevande föräldrar en rimlig försörjning, när underhållsbidrag inte lämnas. Av Särlevandeutredningens och arbetsgruppens utredningar framgår dock att underhållsstödssystemet används på ett sätt som inte är avsett. Detta påverkar barns rätt till underhåll negativt. Regeringen anser att det finns behov av att utforma villkoren för underhållsstöd så att det blir tydligt att det handlar om ett statligt stöd avsett för dem som behöver det, inte ett system för förmedling av underhållet. Det bör inte vara möjligt att av rena bekvämlighetsskäl ”välja” underhållsstödet när det finns förutsättningar såväl i ekonomiskt hänseende som i samarbetsförhållande att komma överens om ett underhållsbidrag. Att öka förutsättningarna för en reglering av underhåll utanför underhållsstödssystemet torde vara till fördel för barnet, bl.a. genom att barnet har större möjlighet att få det underhåll som det har rätt till enligt föräldrabalkens bestämmelser. Regeringen föreslår därför att fullt underhållsstöd inte ska lämnas om den bidragsskyldiga föräldern under minst sex månader i följd, i rätt ordning, till Försäkringskassan har betalat det

belopp som har bestämts enligt vissa bestämmelser i socialförsäkringsbalken. En period om sex månader får anses tillräcklig för att det ska kunna konstateras att den bidragsskyldiga har förutsättningar att fullgöra sina förpliktelser. Underhållsstödet ska dock inte dras in om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan finnas i förhållande till både barnets, boföräldrarnas och den bidragsskyldiga föräldrarnas situation. Skulle föräldrarna inte komma överens i underhållsfrågan kan underhållsstöd sökas igen efter att stödet har dragits in. Eftersom underhållsstödet kan sökas på nytt äventyras inte boföräldrarnas eller barnets försörjning. Regeringen är medveten om risken att bidragsskyldiga föräldrar medvetet kan komma att släpa efter med sina betalningar för att förhindra att underhållsstödet dras in, men anser inte att denna risk bör överdrivas. Regeringen utgår från att de flesta enskilda fullgör sina skyldigheter på rätt sätt.

För att ytterligare stärka den civilrättsliga regleringen kommer Försäkringskassan att få ett utökat uppdrag att informera och stötta föräldrarna i frågor om underhållsbidrag och föräldrarnas underhållsskyldighet för sina barn. Regeringens förhoppning är att underhållsstödets belopp i framtiden därigenom blir mindre normerande för nivån på underhållsbidrag. Om föräldrar får hjälp att komma överens kan detta minska konflikterna och på så sätt även till viss del bidra till att undvika eller lindra konfliktfyllda processer i domstol. Om föräldrarna i samband med separationen kan få hjälp med att klargöra de ekonomiska förutsättningar som respektive förälder kommer att ha efter separationen bör, enligt regeringen, också risken för att barnet ses som bärare av en ekonomisk förmån kunna minska. På sikt ökar båda föräldrarnas ansvar för och omsorg om barnet, vilket påverkar jämställdheten mellan föräldrar på ett positivt sätt. Även barnrättsperspektivet stärks när föräldrastödet i större utsträckning utformas mer ändamålsenligt och individuellt.

Regeringen har för avsikt att följa upp effekterna av förslaget och eventuellt återkomma om det finns behov av starkare incitament för att förmå de föräldrar som har möjlighet till det att reglera underhållsskyldigheten utanför underhållsstödet.

Samtliga berörda personer bör informeras om att underhållsstöd eller förlängt underhållsstöd inte längre lämnas på nu aktuell grund, och det bör därför införas en reglering om att en skriftlig underrättelse skickas ut om att ett beslut om indragning har fattats. Underrättelsen bör sändas till boföräldern och den bidragsskyldiga föräldern samt, vid förlängt underhållsstöd, även till den studerande.

Enligt regeringen har umgängesavdraget inte haft någon märkbar effekt på omfattningen av barns umgänge med en bidragsskyldig förälder, och enligt Försäkringskassans undersökningar används avdraget i liten utsträckning. Regeringen föreslår därför att umgängesrättsavdraget avskaffas och menar att detta kan antas vara bra ur ett barnperspektiv, bl.a. med färre konflikter föräldrarna emellan som följd. Ett avskaffande ligger också i linje med inställningen att föräldrarna i större utsträckning själva ska ansvara för att enas om barnets underhåll när det finns förutsättningar för det. Förslaget innebär även en mer kostnadseffektiv handläggning hos Försäkringskassan.

När det gäller ränta finns numera ett lagstadgat krav på amortering så snart ett betalningsansånd för bidragsskyldiga föräldrar löpt ut. Detta får till följd att de berörda föräldrarna har möjlighet att bli skuldfria något fortare än i dag. Enligt regeringen finns det därför inte längre samma bevekelsegrund för att ta ut ränta under tiden när bidragsskyldiga föräldrar har beviljats ansånd med betalning. När det gäller argumentet att det inte ska vara förmånligt för den enskilde att ha en skuld till staten anser regeringen dock att effekterna av en ändring i enlighet med förslaget väger tyngre än att fortsätta debitera ränta vid ansånd. I dag behöver Försäkringskassan inte kräva ränta på belopp från en bidragsskyldig förälder vid kortare dröjsmål. I tillämpningen har detta lett till att bidragsskyldiga föräldrar kan ha nästan fem månader gamla skulder för betalningsskyldighet för lämnat underhållsstöd utan att de behöver betala ränta på skulden. Regeringen föreslår därför att ränta ska betalas i dessa fall men inte i de fall då föräldern fått ansånd med betalningen. Genom förslagen bedöms fler bidragsskyldiga föräldrar ges bättre förutsättningar att reglera sin betalningsskyldighet i tid och inte släpa efter med betalningen. Regeringen anser att den föreslagna lösningen är rimlig som ett incitament för att en bidragsskyldig förälder ska betala i rätt ordning samtidigt som risken för överskuldssättning minskar.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2016 med vissa övergångsbestämmelser.

Motionerna

I motion 2015/16:189 av Johan Forssell och Solveig Zander (M, C) yrkande 1 begärs avslag på regeringens proposition i den del som avser förslaget att fullt underhållsstöd inte längre ska lämnas när den bidragsskyldiga fullgör sin betalningsskyldighet. Enligt motionärerna löser förslaget inte det grundläggande problemet med en frånvarande förälder som inte tar sitt ansvar fullt ut och inte heller problemet med två olika modeller, underhållsbidrag och underhållsstöd, som skapar ekonomiska incitament för föräldrar att välja det ena eller andra sättet. Det finns en tydlig risk att förslaget verkar konflikt-drivande mellan föräldrarna. Detta bör enligt motionärerna med hänsyn till barnets bästa motverkas i så hög utsträckning som möjligt. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att en utredning ska tillsättas senast den 1 juni 2016 med uppdrag att lämna förslag på de nödvändiga lagändringar som behövs för att göra om dagens konstruktion med underhållsbidrag och underhållsstöd.

I partimotion 2015/16:3225 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) begärs i yrkande 8 ett tillkännagivande om en utredning om förändring av underhållsstödet.

Linus Bylund m.fl. (SD) begär i motion 2015/16:3123 ett tillkännagivande om att utreda hur utbetalning av underhållsstöd kan ske utan inblandning av Försäkringskassan. Motionärerna anser att antalet föräldrapar som använder Försäkringskassan som mellanhand bör minimeras.

I kommittémotion 2015/16:256 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att återbetalningen av underhållsstödet ska baseras på en mer aktuell inkomst för den som är underhållsskyldig. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om förbehållsbelopp för umgängesföräldrar vid löneutmätning. Motionärerna anser att umgängesföräldern, till skillnad från boföräldern, inte har möjlighet att förbehålla sig något belopp vid löneutmätning för de barn som inte bor i hushållet. Umgänget med föräldern riskerar därför att begränsas på grund av ekonomiska skäl, vilket inte är i barnets intresse. Vidare begärs i yrkande 3 ett tillkännagivande om vikten av att följa upp hur lagändringen påverkar konflikter mellan föräldrarna. Motionärerna anser att stödssystemets utformning i sig kan verka konflikt-drivande mellan föräldrarna. I yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om vikten av hur lagändringen påverkar den ekonomiska situationen för barn i de mest utsatta familjerna på såväl kort som lång sikt. Enligt motionärerna kan även en enstaka månads avsteg från att fullfölja underhållsskyldigheten få stora konsekvenser inte minst för de ekonomiskt mest utsatta barnen. Ett tillkännagivande om sanktioner mot en förälder som underlåter att fullfölja sitt försörjningsansvar begärs i yrkande 5. Enligt motionärerna finns det en risk för att bidragsskyldiga föräldrar medvetet släpar efter med sina betalningar för att förhindra att underhållsstödet dras in, vilket kan leda till allvarliga konsekvenser för det barn som berörs.

I partimotion 2015/16:2569 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 36 begärs ett tillkännagivande om att återbetalningen av underhållsstödet ska baseras på en mer aktuell inkomst för den som är underhållsskyldig.

Utskottets ställningstagande

Det förekommer att föräldrar väljer att fortsätta att använda underhållsstödet som en ren förmedling av underhåll, trots att de har förutsättningar att själva reglera underhållet civilrättsligt. Utskottet anser därför i likhet med regeringen att det nuvarande underhållsstödssystemet bör ändras. Enligt utskottet får de föreslagna åtgärderna sammantaget anses tillräckliga för att stärka föräldrarnas incitament att ta ansvar för barnens försörjning och lösa underhållsskyldigheten direkt mellan sig så långt det är ekonomiskt möjligt. Utskottet kan konstatera att barn som får det underhåll som de har rätt till enligt civilrättsliga regler också vinner avsevärda fördelar. Utskottet delar emellertid regeringens bedömning att det inte är rimligt att tro att alla föräldrar har förutsättningar att axla sitt försörjningsansvar, lika lite som att konflikter helt kan undvikas. Genom förslaget om Försäkringskassans utökade uppdrag kan föräldrar erbjudas stöd i den utsträckning som behövs för att de ska kunna fullgöra sina skyldigheter. Rätt utformad kan en sådan åtgärd innebära ett steg i rätt riktning. Enligt utskottet finns det inte anledning att förutsätta att föräldrarna medvetet släpar efter med sina betalningar enligt vad som anges i flera motioner. Det är dock viktigt att i uppföljningen av de föreslagna regeländringarna särskilt följa

denna fråga. Utskottet delar regeringens bedömning att umgängesavdraget bör avskaffas och att bestämmelserna om ränta bör ändras.

Utskottet instämmer i vad regeringen anger om att samtliga förslag bör följas upp och förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen om de nu föreslagna ändringarna inte bedöms tillräckliga. Utskottet ser inte skäl att nu göra något tillkännagivande om en bredare översyn eller ytterligare regeländringar inom underhållsstödet.

Därmed avstyrker utskottet motionerna 2015/16:189 (M, C) yrkandena 1 och 2, 2015/16:3225 (M) yrkande 8, 2015/16:3123 (SD), 2015/16:256 (KD) yrkandena 1–5 och 2015/16:2569 (KD) yrkande 36.

Reservationer

1. Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet, punkt 1 (M, C)

av Johan Forssell (M), Mikael Cederbratt (M), Lars-Arne Staxäng (M), Lotta Finstorp (M) och Fredrik Christensson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken i den del det avser 18 kap. 7, 9 a, 40 a och 42 a §§.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:189 av Johan Forssell och Solveig Zander (M, C) yrkande 1 och avslår proposition 2014/15:145 punkt 1 i denna del.

Ställningstagande

Förslaget att fullt underhållsstöd inte längre ska lämnas i vissa fall löser inte det grundläggande problemet med en frånvarande förälder som inte tar sitt ekonomiska ansvar fullt ut. Tvärtom riskerar förslaget att verka konfliktdrivande eftersom föräldrarna i större utsträckning förväntas ta ansvar själva för att komma överens om och sköta ekonomiska transaktioner kring underhållet. Det får anses vara bäst för barnen om konflikter mellan föräldrarna kan motverkas i så hög utsträckning som möjligt. Reglerna om underhållsbidrag är relativt komplicerade, och många väljer det tryggare underhållsstödet framför högre men mindre säkra belopp. Att låta en domstol besluta om underhållet är oftast tidskrävande, dyrt och osäkert. Förslaget bör därför avslås.

2. Underhållsstöd, punkt 2 (M, C)

av Johan Forssell (M), Mikael Cederbratt (M), Lars-Arne Staxäng (M), Lotta Finstorp (M) och Fredrik Christensson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2015/16:189 av Johan Forssell och Solveig Zander (M, C) yrkande 2 och 2015/16:3225 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) yrkande 8 och

avslår motionerna

2015/16:256 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkandena 1–5,

2015/16:2569 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 36 och

2015/16:3123 av Linus Bylund m.fl. (SD).

Ställningstagande

Så länge det finns två helt olika sätt att reglera underhåll, som baseras på olika beräkningsgrunder och lagar, kommer det att finnas ekonomiska incitament för föräldrar att välja det ena sättet framför det andra. Detta riskerar att vara konflikt drivande för föräldrar eller leda till att barnet missgynnas ur ett ekonomiskt perspektiv. Det får anses vara bäst för barnen om konflikter mellan föräldrarna kan motverkas i så hög utsträckning som möjligt och att barnet får rätt underhåll. En utredning bör därför tillsättas senast den 1 juni 2016 med uppdrag att lämna förslag på de lagändringar som behövs för att göra om dagens konstruktion med underhållsbidrag och underhållsstöd.

3. Underhållsstöd, punkt 2 (SD)

av Linus Bylund (SD) och Paula Bieler (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:3123 av Linus Bylund m.fl. (SD) och

avslår motionerna

2015/16:189 av Johan Forssell och Solveig Zander (M, C) yrkande 2,

2015/16:256 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkandena 1–5,

2015/16:2569 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 36 och

2015/16:3225 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) yrkande 8.

Ställningstagande

Underhållsstödet behövs eftersom den förälder som är berättigad till underhållsbidrag annars i många fall skulle kunna riskera att bli utan pengar, exempelvis då den betalningsskyldiga föräldern är på ekonomiskt obestånd eller av andra skäl inte sköter inbetalningarna. Det är dock viktigt att minimera antalet föräldrapar som använder Försäkringskassan som mellanhand för utbetalning av underhållsstöd. Ekonomiska incitament, t.ex. en kännbar administrativ avgift för den bidragsskyldiga föräldern, skulle kunna förbättra situationen avsevärt. Det bör därför utredas hur man på ett effektivt sätt kan få fler föräldrar

att hantera utbetalningen av underhållsbidrag utan inblandning av Försäkringskassan.

4. Underhållsstöd, punkt 2 (KD)

av Roland Utbult (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2015/16:256 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkandena 1–5 och

2015/16:2569 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 36 och

avslår motionerna

2015/16:189 av Johan Forssell och Solveig Zander (M, C) yrkande 2,

2015/16:3123 av Linus Bylund m.fl. (SD) och

2015/16:3225 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) yrkande 8.

Ställningstagande

Regeringens förslag som syftar till att fler föräldrar ska reglera underhållet direkt emellan sig är positivt. Men det är viktigt att regeringen noga följer upp effekterna, bl.a. om fler föräldrar kan reglera underhållet direkt emellan sig och om det är vanligt att ett indraget underhållsstöd följs av en ny ansökan om underhållsstöd. Hur barnens ekonomiska situation påverkas på såväl lång som kort sikt bör också följas upp noga. En enstaka månads utebliven betalning kan få stora konsekvenser inte minst för de ekonomiskt allra mest utsatta barnen. Dessutom bör en uppföljning avse hur förslagen påverkar utvecklingen vad gäller konflikter mellan föräldrarna efter separation och om de föreslagna ändringarna får motsatt verkan och i stället verkar konflikt drivande. Enligt Särlevandeutredningens betänkande har ungefär en tiondel av dessa föräldrar betydande svårigheter att samarbeta.

Vid ett visst tillfälle hade ca 7 000 bidragsskyldiga en väsentligen försämrad aktuell inkomst jämfört med den taxerade inkomsten. För att undvika att föräldrar hamnar hos kronofogden bör återbetalningsskyldigheten för underhållsstödet därför beräknas på ett mer aktuellt belopp och ta hänsyn till förändrade inkomster. Detta är viktigt eftersom barnets ekonomiska situation påverkas av situationen hos båda föräldrarna. Det bör även införas en möjlighet för umgängesföräldrar som genomgår löneutmätning för skulder hos kronofogden att förbehålla sig kostnader för barnets uppehälle. Det är inte i barnets intresse att umgänget med den ena föräldern begränsas på grund av ekonomiska skäl.

Det finns en risk för att bidragsskyldiga föräldrar medvetet kommer att släpa efter med sina betalningar för att förhindra att underhållsstödet dras in. Detta kan medföra allvarliga konsekvenser för det barn som berörs. Regeringen bör därför återkomma med förslag till sanktioner mot den förälder som på detta sätt undviker att fullt ut ta sitt försörjningsansvar.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2014/15:145 Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i utsökningsbalken.

Följdmotionerna

2015/16:189 av Johan Forssell och Solveig Zander (M, C):

1. Riksdagen avslår regeringens proposition i de delar som avser förslaget att fullt underhållsstöd inte längre ska lämnas om den bidragsskyldiga föräldern under minst sex månader i följd, i rätt ordning, till Försäkringskassan har betalat det belopp som har bestämts enligt 19 kap. 16–18 och 21–27 §§ socialförsäkringsbalken.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredning ska tillsättas senast den 1 juni 2016 med uppdrag att lämna förslag på de nödvändiga lagändringar som behövs för att göra om dagens konstruktion med underhållsbidrag och underhållsstöd i enlighet med vad som specificeras i motionen och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:256 av Emma Henriksson m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återbetalningen av underhållsstödet ska baseras på en mer aktuell inkomst för den som är underhållsskyldig och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbehållsbelopp för umgängesförälder vid löneutmätning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av uppföljning av hur lagändringen påverkar konflikter mellan föräldrarna och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av uppföljning av hur lagändringen påverkar den ekonomiska situationen för barn i de ekonomiskt mest utsatta familjerna på såväl kort som lång sikt och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sanktioner mot föräldrar som underlåter att fullfölja sitt försörjningsansvar, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2015/16

2015/16:2569 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återbetalningen av underhållsstödet ska baseras på en mer aktuell inkomst för den som är underhållsskyldig, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3123 av Linus Bylund m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur utbetalning av underhållsstöd kan ske utan inblandning av Försäkringskassan och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3225 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning av förändring av underhållsstödet och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i
socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att 19 kap. 19 och 20 §§ ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 19 kap. 19 § ska utgå,
dels att 18 kap. 7 och 29 §§ samt 19 kap. 32 och 47 §§ ska ha följande
lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 18 kap. 9 a, 40 a och 42 a §§,
och närmast före 18 kap. 9 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 kap.**7 §**

Underhållsstöd och förlängt underhållsstöd lämnas även till ett barn
som varaktigt bor och är folkbokfört hos

1. en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare som bor här i landet,
eller

2. någon eller några som bor här i landet och som var särskilt förord-
nade vårdnadshavare för barnet, när det fyllde 18 år.

Det som i denna underavdelning
föreskrivs om boförälder gäller då
den eller de särskilt förordnade
vårdnadshavarna. Bestämmelserna
i 3 och 8 §§ tillämpas inte i dessa
fall.

Det som i denna underavdelning
föreskrivs om boförälder gäller då
den eller de särskilt förordnade
vårdnadshavarna. Bestämmelserna
i 3, 8 och 9 a §§ tillämpas inte i
dessa fall.

Fullgörande av betalningsskyldig-
het mot Försäkringskassan**9 a §**

*Underhållsstöd enligt 20 § läm-
nas inte längre om den bidrags-
skyldige under minst sex månader
i följd, i rätt ordning, till Försäk-
ringskassan har betalat det belopp
som har bestämts enligt 19 kap.
16–18 och 21–27 §§. Om det finns
särskilda skäl, ska underhållsstöd
ändå lämnas.*

29 §

*Om den bidragsskyldige enligt
19 kap. 19 § har medgetts avdrag*

med ett visst belopp vid fullgörande av sin betalningsskyldighet, ska kommande underhållsstöd minskas med motsvarande belopp.

Har den bidragsskyldige, när hans eller hennes betalningsskyldighet bestäms, enligt 19 kap. 22–25 §§ fått tillgodoräkna sig ett avdrag för barnets vistelse hos honom eller henne, ska underhållsstödet minskas med ett belopp motsvarande avdraget.

40 a §

Inför Försäkringskassans prövning enligt 9 a § ska myndigheten sända meddelande till boföräldern och den bidragsskyldige och, vid förlängt underhållsstöd, även till den studerande. Meddelandet ska innehålla en uppmaning till mottagarna att inom en viss tid yttra sig muntligen eller skriftligen, om de har något att anföra i fråga om huruvida underhållsstöd ska lämnas fortsättningsvis. Försäkringskassan ska sända ett sådant meddelande även om myndigheten har bedömt att det finns sådana särskilda skäl som medför att underhållsstöd ändå ska lämnas.

42 a §

När Försäkringskassan har fattat beslut med stöd av 9 a § om att underhållsstöd inte längre lämnas, ska boföräldern och den bidragsskyldige och, vid förlängt underhållsstöd, även den studerande skriftligen underrättas om beslutet.

19 kap.

32 §

I fall som avses i 28 § tillämpas även 2, 18–20 och 40–46 §§ samt 49 § första stycket och 18 kap. 29 § första stycket samt 110 kap. 48 §. Det som där föreskrivs om betalningsskyldighet gäller då skyldighet att betala fastställt underhållsbidrag till Försäkringskassan. Betalning till Försäkringskassan ska dock ske allteftersom underhållsbidraget förfaller till betalning.

I fall som avses i 28 § tillämpas även 2, 18 och 40–46 §§ samt 49 § första stycket och 110 kap. 48 §. Det som där föreskrivs om betalningsskyldighet gäller då skyldighet att betala fastställt underhållsbidrag till Försäkringskassan. Betalning till Försäkringskassan ska dock ske allteftersom underhållsbidraget förfaller till betalning.

47 §

Om den bidragsskyldige inte betalar belopp som bestämts enligt 16–27 §§ i rätt tid *eller har beviljats anstånd med betalning*, ska han eller hon betala ränta på skulden. *Försäkringskassan behöver dock inte kräva betalning för räntebelopp som avser kortare dröjsmål med betalning.*

Den årliga räntan enligt första stycket tas ut efter en räntesats som för varje kalenderår beräknas med ledning av emissionsräntorna för Riksgäldskontorets statsskuldväxlar och statsobligationer för de senaste tre åren. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer *meddelar* närmare föreskrifter om ränta enligt denna paragraf.

Om den bidragsskyldige inte betalar belopp som bestämts enligt 16–27 §§ i rätt tid, ska han eller hon betala ränta på skulden.

Den årliga räntan enligt första stycket tas ut efter en räntesats som för varje kalenderår beräknas med ledning av emissionsräntorna för Riksgäldskontorets statsskuldväxlar och statsobligationer för de senaste tre åren. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer *kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela* närmare föreskrifter om ränta enligt denna paragraf.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2016.
 2. Bestämmelsen i 18 kap. 9 a § tillämpas första gången på sådana betalningar som har gjorts till Försäkringskassan efter ikraftträdandet.
 3. De äldre bestämmelserna i 18 kap. 29 § och 19 kap. 32 § samt de upphävda bestämmelserna i 19 kap. 19 och 20 §§ gäller fortfarande avseende barns vistelse hos den bidragsskyldige som har inletts före ikraftträdandet.
 4. Den äldre lydelsen av 19 kap. 47 § i fråga om ränta vid anstånd gäller fortfarande för ränta som avser tid före ikraftträdandet.

2 Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 17 § utsökningsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap. 17 §¹

Bor gäldenären varaktigt tillsammans med sin make och överstiger underhållsbidrag till maken eller till makarnas barn vad som skäligen bör tillkomma den underhållsberättigade, får bidraget vid tillämpningen av 14 och 16 §§ jämkas med hänsyn till annan fordran för vilken utmätning sker samtidigt. Om det finns särskilda skäl, får sådan jämkning ske även av annat underhållsbidrag, om detta överstiger vad som skäligen behövs för den underhållsberättigades försörjning.

Har gäldenären rätt till avdrag enligt 7 kap. 4 § föräldrabalken eller 19 kap. 19 § socialförsäkringsbalken, får belopp som på denna grund tillgodoräknas honom inte tas i anspråk genom utmätning för fordran, som tillkommer annan än den underhållsberättigade eller någon som har inträtt i dennes rätt, eller för fordran som avser underhållsstöd till samma barn.

Har gäldenären rätt till avdrag enligt 7 kap. 4 § föräldrabalken, får belopp som på denna grund tillgodoräknas honom eller henne inte tas i anspråk genom utmätning för fordran, som tillkommer annan än den underhållsberättigade eller någon som har inträtt i dennes rätt, eller för fordran som avser underhållsstöd till samma barn.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2016.
2. Bestämmelsen i den äldre lydelsen gäller fortfarande för belopp som tillgodoräknas en gäldenär enligt den upphävda 19 kap. 19 § socialförsäkringsbalken.

¹ Senaste lydelse 2010:1229.